

naturalem hominis aptitudinem ad statum civilem; naturalis autem aptitudo sine naturali propensione frustanea foret.

Homo itaque est *naturaliter* animal civile, quatenus *saltem* status civilis est *secundum inclinationem et appetitum naturalem ad id omne quod rationi est consentaneum*, quod non obstat, quin consensus etiam primorum hominum, ad constituendam vel ineundam civilem societatem, fuerit necessarius, aliaque extrinsecae causae potuerint impellere ad foedera quaedam vel pacta mutuae civilis consociationis ineunda. Hinc reprehendendi sunt, qui pro causa *remota* seu origine status civilis assignant, vel cum Pufendorffio solum *metum proborum* ob mala sibi extra civitatem a reprobis impendentia; vel cum Kemmerichio solam *cupiditatem* alios opprimendi *pravorum*; hae enim sententiae Hobbesianum redolent commentum, vel ab accidentalibus repetunt causas illum statum, qui apprime convenit exigentis rationalis naturae; atque alienae sunt a mente ipsorum ethicorum recte sentientium philosophorum, scilicet, Platonis, Aristotelis, Tullii, etc. quorum ultimus (1) sic praeclare civilis societatis originem assignat: «Prima societas in ipso conjugio est; proxima in liberis; deinde una domus, communia omnia. (Id autem est principium urbis, et quasi seminarium Reipublicae). Sequuntur fratrum conjunctiones; post consobrinorum sobrinorumque: qui cum una domo jam capi non possint, in alias domos, tamquam in colonias, exeunt. Sequuntur connubia et affinitates: ex quibus etiam plures propinqui. [Quae propagatio et soboles «origo est rerumpublicarum.»] (2).

(1) *De offic.* libr. 1. cap. 17.

(2) Ex his diversis humanae societatis statibus facile colliges, eos esse permanentes atque a quadam majori vel minori rationalis naturae necessitate dimanantes, dirigique per quosdam ejusdem rationalis naturae instinctus et generales divinae providentiae leges, respicientes totius humani generis bonum independenter etiam a singulorum hominum libertate illiusque bono vel malo usu; cum enim evolutio rationalium facultatum hominis, debitaque ac conveniens ejusdem procreatio, educatio et perfectio nequeat naturali modo obtineri, nisi homo nascatur, crescat et degat in aliorum hominum societate, sicut vidimus; si totus humani generis institutio modusque mutuae communicationis et vitae socialis, non subderetur nec regeretur generalibus et stabili-

107. Opponunt generatim contra statum socialem: 1°, cum Hobbesio, hominem non esse natum aptum ad socie-

bus divinae providentiae legibus, posset Deus circa finem praestantissimi sui operis, quale est absque dubio humanum genus, frustrari, quod manifeste repugnat. Quamvis itaque singuli hominum seorsim considerati liberi sint potius cum his quam illis individuis socialcm communicationem habere aut non habere, statum conjugalem inire vel non inire, in hoc potius pago aut urbe, in hac potius civili societate quam in illa degere, etc. nunquam tamen morali necessitate, relate ad totum humanum genus, futurum est, ut omnes simul homines, aut omni prorsus socialitati nuncium remittant et segregem vitam instituant, aut conjugalem statum non ineant, propagationem generis humani abrumpan, vel ineundo nullam sobolis curam gerant; eamque prorsus interire vel sine superiorum facultatum evolutione manere sinant, aut etiam segregem per familias dumtaxat vitam instituant, omnemque ampliorem socialitatem refugiant, et perfectiorem vivendi rationem, quae in tali statu bene ordinato habetur, respuant. Haec omnia vi divinae dispositionis ita necessario relate ad totum humanum genus eveniunt, et in posterum eventura esse certum est, sicut certum est nunquam totum simul humanum genus a moralibus legibus e. g. veracitatis, honestatis, etc. defecisse, vel esse in posterum defecturum, licet singula individua seorsim considerata sint in oc liberrima.

Hic iterum cogimur animadvertere in doctrinam H. Ahrens superius memorati, scilicet 1°, eum non recte definiisse (pag. 263.) humanam societatem in genere sub respectu liberi consensus; quamvis enim moneat se non loqui de formatione humanae societatis in genere, *Nous ne nous occuperons pas ici des lois qui président à la formation de la société humaine en général*, eam tamen generatim definit. *La société est donc l'union d'un nombre plus ou moins grand de personnes qui se sont engagées librement à poursuivre par leurs efforts réunis un but commun.* Quidquid autem sit de particularibus societatibus quas homines relate ad fines quosdam eorum arbitrio subjectos libere prorsus ineunt, definitio haec nequit competere statibus societatis in genere spectatis *domestico* scilicet, *sociali* et *civili*, in quibus homines ex naturali modo eorum nativitatis, et necessario quodam, sicut vidimus, naturae rationalis impulsu constituuntur.

2°. Ex supposito hujusmodi imperfecto conceptu humanae societatis in genere, factum videtur ut auctor [pag. 319, et seqq.] de humanae societatis natura, sive ut ipse ait, de ejus origine et legibus quibus dirigitur, disserens, nimis acriter invehatur contra theoriam, quam vocat *theologicam* docentem: *En s'appuyant sur les documents de la religion chrétienne, la révélation et*

tatem; nam si homo amaret naturaliter hominem *ut hominem*, omnes *aeque* amaret, nec eos frequentaret potius, a qui-

les traditions, que la société ne doit pas être considérée comme une institution de l'homme, mais comme une oeuvre divine, établie par Dieu, d'après des lois immuables et dans un but religieux. Par conséquent la société existe et se développe d'après des lois au-dessus des formes et des facultés humaines etc. eique objicit, quod trium postremorum saeculorum adversetur eventis, jam veluti in mores et consuetudinem plurimorum populorum mutatis, quodque nequeat intelligere vias divinae providentiae, quam insuper deberet arguere de impotentia custodiendi aeternas et immutabiles leges pro humana societate constitutas, neglectasque praecipue a nationibus vel maxime cultis. Verum doctrina hujus scholae est non principaliter, sicut auctor opinatur, Josephi de Maistre, de Bonald, Adami Muller, et von Haller, sed fere omnium catholicorum doctorum; quae cum supponat et leges divinae providentiae in genere immutabiles, communicatas nihilominus humanae naturae in particularibus casibus frequenter deficienti, et necessitatem legum humanarum positivarum quae determinent particularia civium officia, bonamque civilis status gubernationem constituent, nullatenus eidem adversantur, nedum trium postremorum saeculorum sed omnium retro aetatum eventa sive mutationes particularium institutionum et formarum, legumque humanarum apud diversas nationes, id est civiles societates. Neque schola haec debet arguere dibinam providentiam de imbecillitate, ex eo quod aliquae nationes etsi [sensu auctoris] cultae in suis socialibus formis et institutionibus ab aeternis divinae sapientiae legibus declinent, praescindendo videlicet, e. g. a fine essentiali hominum sive Deo et perfecta alterius vitae felicitate, a cultu veri Dei et religione, etc. iisque substituendo, e. g. temporariam felicitatem, atheas leges, aliaque humanae rationis inventa haec namque omnia dumtaxat innuunt majorem minoremque talium civilium institutionum et ordinationum imperfectionem, atque defectum stabilitatis earum in particulari, quae omnes cum successivis generationibus transierunt, transibuntque deinceps sicut aqua decurrens, et sicut quaevis alia hominum commenta, quin tamen unquam ab iis potuerint, vel possint in futurum essentialia vitae socialis vel etiam civilis constitutiva in omnibus populis funditus subruere.

Ahrens demique nihil certe melius huit doctrinae ab ipso reiectae substituit, dum (pag. 327. et seqq.) tradit hanc in rem; LA-THEORIE RATIONALISTE *et vraiment philosophique*, quae coalesceret tribus aliis, nempe THEOLOGICA nuper dicta, HISTORICA repetente humanae societatis originem ab *instinctu naturali*, et evolutionem ab *instinctu intellectuali* (quasi haec duo in casu praesenti

bus illi prae aliis defertur honor, ac utilitas. Omnis societas *commodi* causa vel *gloriae*, id est, *sui* non *sociorum* amore contrahitur; si enim congregiantur causa *commercii*, non *socium* sed *rem suam* quaerunt; si *officii* causa, oritur *forensis* amicitia plus de metu quam de amore participans; si *animi relaxandi* et *hilaritatis* causa, quaerit quisque in iis, quae risum excitant, *commendatior* evadere *comparatione turpitudinis* vel *infirmittatis alienae*. Accedit ratio; *quum enim societas voluntarie contrahatur, in omni societate quaeritur voluntatis objectum* hoc est, *bonum sibi*. Deinde, *pactorum ab infantibus quidem et indoctis vis, ab iis autem qui dantur ex defectu societatis inexperti sunt, utilitas ignorantur; unde fit, ut illi, quia quid sit societas non intelligunt, eam inire non possint: isti, quia nesciunt quid prodest, non curant.* 2º, cum Rousseau: hominem non esse a natura ad societatem praeparatum, cum natura neque possit *nexum*, id est, mutuam indigentiam, *in statu* namque *primitivo* homo non magis alio indigeret homine, quam bellua sui similibus: neque *medium*, id est, loquelam tribuit, cum nulla sit loquela naturalis.

essent quid distinctum, et a schola theologica excluderentur), et PHILOSOPHICA ABSTRACTA considerante humanam societatem, *comme l'effet d'une convention* (contractus socialis) *de la volonté libre et collective*. Hinc juxta nostrum auctorem, *d'après cette théorie, la société est l'oeuvre de plusieurs puissances réunies; dirigitur vero sive evolvitur duobus principiis seu elementis, le sentiment devient l'élément CONSERVATEUR de toute vie humaine, tandis que l'intelligence en est l'élément INNOVATEUR et PROGRESSIF*. In horum elementorum sive principiorum lucta socialis status ulterius progreditur, posteriorisque principii de priori perfecta victoria, adducet tandem sociali statui debitam perfectionem: *L'élément rationnel progressif a gagné continuellement du terrain dans le domaine des institutions sociales; et quoique le principe de conservation soit encore aujourd'hui le plus fort, la société se dégage cependant de plus en plus des anciennes entraves qui s'opposaient à sa marche naturelle* etc. Quae sane doctrina praeter alia inconvenientia supponit quoque socialem statum essentialiter debitam sibi perfectionem nunquam habuisse, eamque nunc etiam inquirere, quod evidenter divinae sapientiae hujusmodi rerum ordinem instituenti, in quo homo nunquam adhuc potuit rationalem finem suum perfectamque assequi felicitatem, adversatur; estque insuper aptissima ad continuas in sociali et civili hominum statu mutationes sive innovationes quaerendas.

Respond. ad 1^m. *Neg. antec.* Omnes ejus probationes laborant falso supposito, dempta prima, quae insuper confundit *generalem amorem* benevolentiae erga omnes ortum ex similitudine naturae specificae ejusdem, cum amore particulari, quo eos prosequimur magis, quos novimus vel supponimus esse nobis peculiari ratione beneficos, vel saltem a quibus speramus aequalem singularis amoris affectum; qui certe illum generalem non excludit. Atque in hac suppositione sunt aliae probationes, quasi nempe motiva gloriae et commodi, commercii, officii, et hilaritatis animi per se excluderent appetitum societatis etiam *ratione sui* optabilis, quem probat vel ipsum taedium, quo solent communiter affici qui praeter consuetudinem solitudine delinuntur, laetitiaque subsequens istius exclusionem. Similiter motiva illa, inordinata ratione ad sui commodum vel damnum aliorum ex societate eruendum adhibita, rectum ejusdem usum ac utilitatem non nisi per accidens excludunt, ab ipsaque sana ratione talis abusus reprobatur. Aditae rationes pariter falsum supponunt; etenim homines in ipsa *naturali societate* primam lucem aspiciunt et adlescunt, talisque societas a pactis et foederibus filiorum cum parentibus non pendet; quin etiam homines per eorum natiuitatem et educationem rationali naturae convenientem in societate quadam domestica ampliori et civili *per se* constituuntur; cum nec unus quidem magnus populus possit assignari, cujus familiae segregem vitam ducerent, nullamque mutuam communicationem haberent; unde et talis societas necessitate quadam naturae, non autem voluntarie contrahitur; quamvis in exordio mundi aut in casu ejusdem novae coloniae instituendae consensum quemdam primitivarum familiarum supponat. In ipsis vero particularibus modis societatis ineundae, licet voluntas semper ex principio propriae felicitatis operetur, non est necesse ut in singulis actibus pro *motivo* actionis *formali* animus intendat *bonum sibi*: unde etiam parum refert, quod infantes et indocti pactorum vim non valeant intelligere, quodque quidam alii non sint experti damnorum ex defectu societatis, non ideo enim aut extra socialem statum oriri et degere coguntur, aut ejusdem naturalem capacitatem amittunt, et emolumenta percipere nequeunt.

Ad 2^m. *Neg. pariter Antec.* dicimus, non solam mutuam indigentiam esse nexum socialitatis, sed etiam natu-

ralem amorem; et similitudo indigentiae a belluis petita, digna est tantum illo, qui omnem suae rationis conatum eo direxit, ut hominem efficeret belluam. Defectus actualis et expeditae loquelae in pueris confirmat potius naturalem necessitatem societatis, quae jam ante usum loquelae naturaliter contrahitur ab infantibus, sicut nuper monuimus.

108. Opponunt contra statum vitae civilis, 1°. Si natura dedisset appetitum civilis societatis, haec ejusdem foret necessitatis ac societas paterna, eademque ratione jus naturae violare censendus erit qui segrex a civili societate vivere vellet, ac qui a paterna et domestica societate se subduceret. 2°. Natura necessario non impellit nisi ad id quod est *simpliciter* necessarium ad vitam recte instituendam, et huic rectae institutioni satis consulitur per domesticam societatem. 3°. Natura potius inclinatur ad statum *nativae* libertatis et utilitatis *privatae*, quam ad statum civilis subjectionis, coactionis et publici emolumenti procurandi *per leges et tributa*.

Respond. ad 1^m. Societas domestica ac paterna est homini necessaria ad *simpliciter* vivendum ut homo, et ad convenientem humani generis propagationem, unde pro praesenti humanae naturae conformatione est absolute necessaria, provenitque a natura *positive praecipiente*; e contra societas quaedam amplior domestica et civilis, ad majorem dumtaxat internam et externam vitae perfectionem pertinet, pendet tantum a naturali propensione, seu natura sua dente, ut vocant, *negative* seu potius velut *permittente* unde patet quod non eodem modo ac necessitate uterque status a natura dimanet, nec proinde utriusque defectus eadem ratione juri naturae adversetur.

Hinc facile eruitur responsio ad 2^m, scilicet *distinguendo*; Natura necessario non impellit etc. *positive* et *praecipiendo*, *conc. negative* et velut *suadendo, nego*. Porro istud discrimen dimanationis a natura utriusque status non impedit quominus status quoque civilis rectissime dici possit et debeat *naturalis*, ab ipsoque Deo auctore inclinationis naturalis proveniens. Tandem quaecumque sit hujusmodi *necessitas* a naturali inclinatione ad statum socialem et civilem, sicut et ad conjugalem ac domesticum, ea non constituit tale jus seu legem naturae, quae obliget singula [postquam perfecte adoleverint] individua speciei humanae in quibuslibet circumstantiis; afficit enim potius ipsam speciem quam individua, eique satisfit per generalem divinae

providentiae ordinem, ex quo moraliter constat nunquam futurum esse ut omnes prorsus homines aut etiam major eorum pars propagationis et debitae conservationis et perfectionis humani generis curam non suscipiant vel non habeant, et vitae sociali aut etiam civili nuncium remittant. Atque hinc licet prorsus nonnullis hominibus rationis usum adeptis, et ad vitam recte instituendam per se sufficientibus, intuitu majoris boni, puta ut pietati majori studio incumbant, a conjugio se cohibere, vel etiam vitam segregem instituere. Praeterea aliud est, ita ab omni prorsus aliorum consortio longe recedere, ut in apertum discrimen vitae miserime amittendae sese quis conjiciat, quod forte sine peculiari divino impulsu nemini licet; aliud vero, etiam in segrege vita, cogente summa senectutis vel infirmitatis imbecillitate, aliorum opem non respuere, et ad eam habendam viam non praecludere. Unde turpiter erravit Pufendorfius (cui tamen plerique *animales* revera *homines* etiam latiori sensu (1) libenter subscribunt) cum (2) ait; vitam *solitariam*, nisi ob commodum humanae societatis susceptam legi naturali repugnare.

Ad 3^m. *Neg.* assertum; quod si verum esset, etiam status naturalis seu domestica societas non penderet a natura, nam et haec requirit subjectionem debitam potestati paternae, et procurationem emolumenti potius totius familiae quam privati. Praeterea falsum est naturam inclinare simpliciter ad statum *nativae libertatis*, cum status hic relate ad immunitatem ab ipsa lege naturae nunquam extitit; relate vero ad

(1) Eos hic ex impiis nostri aevi volumus redarguere, qui castum et a conjugio liberum vitae institutum, quod plerique hominum coetus amplectuntur, quodque catholica Ecclesia approbat, atque in suis ministris instar conditionis *simpliciter* necessariae praerequirunt, velut juri naturali, propagationi humani generis, communique bono societatis contrarium traducunt; dum interim tamquam quid omnino innoxium considerant et proprio exemplo approbant, illum conjugalis status neglectum, quem, ad declinandas molestias huic vitae rationi curisque domesticis adnexas, vel quod pejus est, et tamen haud infrequens, ad liberius propriis cupiditatibus revera brutalibus satisfaciendum, plerique animales homines sponte quaerunt aut eligunt, milleque diversis modis ne dum publicam honestatem deturpant, verum etiam propriae sanitatis et vitae jacturam saepissime faciunt.

(2) *De origine juris*, cap. 5. §. 23.

subjectionem voluntati vel legi aliorum hominum, dempto primo humani generis patre, forte nunquam extitit; nec est *requisitus* aut *conveniens* rationali naturae. Non est *requisitus* quia homo etiam per subjectionem potestati paternae vel legibus civilibus remanet perfectissime sui juris seu liber, nec evadit servus, sicut gratis supponit Rousseau, cum ab imperante non pendeat tamquam a Domino eum referente ad propriam utilitatem sui, sed potius ad proprium ejus nempe subditi bonum, quod resultat ex bono communi: porro in hoc situm est discrimen subjectionis *tyrannicae* seu *servilis*, a subjectione *politica*, seu *libera*; vide S. Thomam (1). Non est *conveniens*, quia spectata conditione humanae naturae, ejusque ordinatione ad vitam sociale, sola lex naturalis, aucto scilicet numero familiarum et ex vico in pagum, urbem, etc. transeunte, non sufficit, uti videbimus inferius, ad immoderatos praesertim humanae mentis impetus coercendos, et in oppositum tendentia multorum studia ad concordiam difformiter uniformem revocanda. Adde insuper rationalem naturam per se inclinare ad faciendam minoris boni jacturam, quando sine hac censenda est jactura boni, orta a coarctatione moralis libertatis per leges civiles, et amissione alicujus fructus propriae industriae per solutionem tributorum, relate ad bona excellentiora e. g. praestantiam artium, securitatem viarum, nitorem urbium, etc. quae a civili societate bene ordinata, etiam in particularia ejusdem membra abunde dimanant: praesertim quod subjectio haec legibus civilibus non tam libertatem adimere vel minuere, quam ad ejusdem rectum usum adstringere dicenda sit (2).

(1) *Summae Theolog.* part. 1. quaest. 96. artic. 4.

(2) Ex dictis superius (Part. 2. cap. 1. artic. 2. n. 69. resp. ad 2^m) si cum his quae nuper inimus conferantur, facile colliges multiplicem contineri errorem in vaga illa, illusoria, ac indeterminata *libertatis* commendatione, quam quidam humanae societatis regenerationem sibi vindicantes, non desistunt populorum et praesertim juventutis auribus continue ingeminare *libertate*, *libertate*..... plurimosque incautos, sub blanda hujus vocis specie, ad veram morum dissolutionem sive omnimodam licentia pertrahere. In his porro expressionibus; 1.º non est sermo de vindicanda hominibus *libertate* sumpta pro arbitrio seu dominio ac-